

МЕЖДУНАРОДНИ ПРАВНИ АКТОВЕ НА СЪВЕТА НА ЕВРОПА, СВЪРЗАНИ С НАКАЗАТЕЛНОПРАВНИЯ РЕЖИМ НА НЕПЪЛНОЛЕТНИТЕ

Красимира Ипократова¹

Резюме: В статията са разгледани международните правни актове на Съвета на Европа като: Насоки за правосъдие, съобразено с интересите на детето, Резолуция 2010 (2014) относно правосъдие, съобразено с интересите на децата: от реторика към реалност, Препоръка CM/Rec(2008) 2011 относно европейските правила за малолет-

ни и непълнолетни правонарушители, подлежащи на санкции и мерки.

Ключови думи: европейски правила, наказателноправен режим, насоки за правосъдие, непълнолетни, международни актове на Съвета на Европа, правосъдие, съобразено с интересите на непълнолетните

I. Въведение

Разпоредбите на чл. 47, ал. 1 и 4 от Конституцията на Република България предвиждат, че „отглеждането и възпитанието на децата до пълнолетието им е право и задължение на техните родители и се подпомага от държавата“, като „децата, останали без грижата на близките си, се намират под особена закрила на държавата и обществото“. Известно е, че в българския НК има легално определение за наказателноотговорно лице, дадено в чл. 31, ал. 1. Тази разпоредба обявява за наказателноотговорно пълнолетно лице – навършило 18-годишна възраст, което в състояние на вмняемост извърши престъпление, а в ал. 2 на чл. 31 от НК е предвидено, че непълнолетно лице – навършило 14 години, но не навършило 18 години – е наказателноотговорно, ако е могло да разбира свойството и значението на деянието и да ръководи постъпките си.

Формално погледнато, непълнолетието обхваща само четиригодишен период – от 14 до 18 години, но в този кратък период от развитието на личността качествените различия са най-съществени.² Именно поради това е създаден специален наказателноправен режим на непълнолетните в българското наказателно право. Неговото развитие е отнело значителен период от време – векове, за да достигне настоящата си правната уредба в действащото законодателство. С оглед важността на този институт в българската наказателноправна литература, особенният наказателноправен режим на непълнолетните, съгласно действащи-

¹ Докторант, Юридически факултет, Пловдивски университет „Паисий Хилендарски“, ел. поща: krasiipokratova@gmail.com.

² Матева, Ю. (2008). *Правен режим на непълнолетните правонарушители*. София: Сиела, 15.

те нормативни актове, е бил разглеждан от много автори³ като Ив. Ненов, Ал. Стойнов, А. Гиргинов, Т. Хинова, В. Бузов, Р. Владимиров и Ю. Ковачева, Б. Стаков, Ю. Матеева и др.

От друга страна, наказателното право и свързаните с него нормативни актове не са вечни категории, а подлежащи на изменение и развитие. В този смисъл и наказателноправният режим на непълнолетните както институт на наказателното право е необходимо да бъде изменен и доразвиван с оглед на препоръките, съдържащи се в международните правни актове – както на Съвета на Европа, така и на други организации. В рамките на Съвета на Европа са приети редица международни актове, които пряко или косвено са свързани с непълнолетните извършители на престъпни деяния. Тези актове не са със задължителен характер и по естеството си представляват препоръки, чрез които се цели относително уеднаквяване на наказателноправните режими на непълнолетните в правните системи на държавите членки на Съвета на Европа.

Във връзка с наказателноправния режим на непълнолетните ще бъдат разгледани някои международноправни актове на Съвета на Европа.

II. Международни правни актове на Съвета на Европа

Съветът на Европа (СЕ), (на английски: *Council of Europe*) е политическа международна организация на страните от Европа. Считано от 5 май 1992 г. България е пълноправен член на тази организация. Държавите членки на Съвета на Европа запазват своя суверенитет, но изработват заедно различни конвенции и си взаимодействат на базата на общи ценности и общи политически решения. В хода на работата на тази международна организация се приемат и правни актове, които имат препоръчителен характер. В дейността на Съвета на Европа важно място заема темата за правосъдието на непълнолетните. Поради тази причина са приети различни актове, съобразени с ЕКПЧ и практиката на ЕСПЧ, които по естеството си представляват модел за правила за третиране на непълнолетните извършители на престъпни деяния в страните членки на тази международна организация.

2.1. Насоки за правосъдие, съобразено с интересите на детето

Насоки за правосъдие, съобразено с интересите на детето⁴ са изготвени от Съвета на Европа. Те са документи с важно значение за заподозрените или обвиняеми деца (непълнолетни) в наказателното производство. Тези Насоки са създадени въз основа на принципите на *Конвенцията на ООН за правата на детето от 1989 г.* и на *Конвенцията за защита на правата на човека и основните свободи*, както и *Минималните стандартни правила на ООН относно правораздаването при непълнолетни лица („Правила от Пекин“)* от 1985 г.; *Правилата на ООН за закрила на ненавършилите пълнолетие лица, лишени от свобода („Правила от Хавана“)*, от 1990 г. и *Насоките на ООН за предотвратяване на престъпността сред непълнолетните („Насоки от Рияд“)* от 1990 г. Въпреки че тези Насоки не

³ Ненов, Ив. (1992). *Наказателно право. Обща част*. София: Софи-Р; Стойнов, Ал. (2019). *Наказателно право. Обща част*. София: Сиела; Гиргинов, А. (2001). *Наказателноотговорни лица*. София: Софи-Р; Хинова, Т. (1971). *Престъпността и противообществените прояви на непълнолетните*. София: Издателство на БАН; Бузов, В. (1965). *Вменяемост и невменяемост според българското социалистическо право*. София: Наука и изкуство; Владимиров, Р., Ю. Ковачева (2004). *Правен режим на малолетни и непълнолетни правонарушители*. Варна: Издателство на ТУ; Станков, Б. (2008). *Малолетни, непълнолетни, противообществени прояви, престъпления, отговорност*. Варна: ВСУ „Черноризец Храбър“; Матеева, Ю. (2008). *Правен режим на непълнолетните правонарушители*. София: Сиела.

⁴ Council of Europe, The Committee of Ministers (2010), Guidelines for Child-friendly Justice, 17 November 2010.

са правнообвързващ акт, те са важен инструмент, който подпомага усилията да се гарантира приложението на основни принципи в законодателството на държавите членки по отношение на наказателноправния режим на непълнолетните.

В **Част първа „Обхват и цели“** е посочено, че Насоките разглеждат въпроса за мястото и ролята на детето, както и неговите възгледи, права и нужди в съдебните производства, както и в алтернативни форми на такива производства. Включено е легално определение за „дете“ – „лице, което не е навършило 18 години“⁵.

Общи принципи, посочени в този документ, са същите като в *Конвенцията за правата на детето на ООН* от 1989 г. и *Стандартните правила на ООН за правосъдие по отношение на непълнолетни*, като тук са доразвити:

1. *Участие* – всички непълнолетни следва да бъдат информирани относно техните права, да им се предоставят подходящи начини за достъп до правосъдие и да бъдат изслушвани в съдебните производства, в които те участват или които ги засягат;

2. *Висши интереси на непълнолетния* – да се гарантира ефективното прилагане на правото на непълнолетните, техните висши интереси да бъдат от първостепенно съображение във всички въпроси, в които те участват или които ги засягат;

3. *Достойнство* – непълнолетните следва да се третираат със загриженост, деликатност, справедливост и уважение по време на всяка процедура или дело; да не се подлагат на изтезания или нечовешко, или унижително отношение или наказание;

4. *Върховенство на закона* – принципът следва да се прилага в пълна сила за непълнолетните така, както се прилага за пълнолетните. Елементите на справедливия съдебен процес като: принципите на законност и пропорционалност, презумпцията за невинност, правото на справедлив процес, правото на правни консултации, правото на достъп до съдилища и правото на обжалване, следва да се гарантират за непълнолетните така, както за пълнолетните, и не следва да се ограничават до минимум или отхвърлят под претекста на висшите интереси на непълнолетния.

В **Глава IV „Правосъдие, съобразено с интересите на непълнолетните, преди, по време на и след съдебни производства“** са разгледани правата на непълнолетните по време на цялото наказателно производство. Тя е разделена на следните отделни елементи:

А) Общи елементи на правосъдието – всяка форма на лишаване от свобода на непълнолетните следва да бъде крайна мярка и да се прилага за възможно най-краткия период от време, подходящ за случая. Когато е наложено лишаване от свобода, непълнолетните по правило следва да бъдат държани отделно от пълнолетните. Задържането на непълнолетните заедно с пълнолетните следва да се прави при наличие на извънредни причини и единствено от гледна точка на висшите интереси на ненавършилите пълнолетие. При всички обстоятелства непълнолетните следва да се задържат в помещения, които са пригодени към техните нужди (чл. 19 и чл. 20);

Б) Правосъдие, съобразено с интересите на непълнолетния, преди съдебното производство – *минималната възраст за носене на наказателна отговорност следва да не е прекалено ниска и следва да бъде установена със закон*. Насърчават се алтернативите на съдебното производство като медиацията, другите методи за уреждане на спорове (между които деюридизация), във всички случаи, когато те най-добре могат да служат на висшия интерес на непълнолетния (чл. 23 и чл. 24);

В) Правосъдие, съобразено с интересите на непълнолетния, по време на съдебното производство:

⁵ За целите на настоящото изложение и с оглед на българското законодателство ще се използва понятието „непълнолетен“, тъй като лицата под 14 години не са наказателноотговорни.

1. *Достъп до съд и до съдебен процес* – като носители на права непълнолетните следва да могат да използват правни способности за ефективно упражняване на своите права или за действия срещу тяхното нарушаване (чл. 34);

2. *Правни консултации и представителство* – непълнолетните следва да имат правото на свой собствен правен съветник, с когото да могат да се срещат и консултират по всяко време (чл. 33 и чл. 34);

3. *Право на изслушване и на изразяване на мнение* – правото на изслушване е право, а не задължение на непълнолетния; непълнолетният следва да не се лишава от възможността да бъде изслушан единствено поради неговата възраст; непълнолетните следва да получат цялата необходима информация относно начина, по който могат да упражнят ефективно правото си да бъдат изслушани; съдиите следва да зачитат правото на непълнолетните да бъдат изслушвани (чл. 44 – чл. 48);

4. *Избягване на неоснователно забавяне* – всички производства, в които участват непълнолетни, следва да се разглеждат с приоритет, в най-кратки срокове (чл. 51 и чл. 52);

5. Показания (обяснения) на непълнолетни – разпитите и събирането на изявления от непълнолетни следва, доколкото е възможно, да се провеждат от обучени специалисти (чл. 67 – чл. 69).

Д) Правосъдие, съобразено с интересите на непълнолетния, след съдебното производство – адвокатът, процесуалният попечител или законният представител на непълнолетния следва да му съобщи и обясни постановеното решение или присъда на език, пригоден към неговото равнище на разбиране, и следва да предостави необходимата информация относно евентуалните мерки, които биха могли да бъдат предприети, като например обжалване или възможности за подаване на жалба.

2.2. Резолюция 2010 (2014 г.): Правосъдие, съобразено с интересите на децата: от реторика към реалност

През юни 2014 г. е приета *Резолюция 2010 (2014 г.): Правосъдие, съобразено с интересите на децата: от реторика към реалност*⁶ от Парламентарната асамблея на Съвета на Европа (ПАСЕ). В тази препоръка е изразена необходимостта от прилагането на правосъдие по отношение на непълнолетните правонарушители, което да е основано на правата на човека и съобразено с интересите на непълнолетните. ПАСЕ призовава да се прилагат „Международните стандарти в областта на правата на човека по отношение на правосъдието спрямо непълнолетните лица“, както и „Насоките на Съвета на Европа за правосъдие, съобразено с интересите на детето“. Изказани са съображения за необходимост държавите членки да приведат националното си законодателство и практика в съответствие с посочените стандарти. По-конкретно в резолюцията е посочено следното:

1. *Лишаването от свобода на непълнолетните да се използва само като крайна мярка и за най-краткия възможен срок;*

2. *Минималната възраст за носене на наказателна отговорност в законодателствата на държавите членки да бъде определена на 14 години, без да се допускат изключения за по-нисък праг в случаи на тежки престъпления;*

3. *Всяка държава членка да предвиди в законодателството си създаване на специализирана система за правосъдие спрямо непълнолетни лица. Тази система следва да включва механизми за решаване на случаите чрез извънсъдебни средства, налагане на*

⁶ Parliamentary Assembly of the Council of Europe, Resolution 2010 (2014), Child-friendly Justice: from Rhetoric to Reality.

мерки без лишаване от свобода (алтернативни мерки) и ангажиране на специализирани професионалисти.

2.3. Препоръка CM/Rec (2008) 2011 относно европейските правила за малолетни и непълнолетни правонарушители, подлежащи на санкции и мерки

*„Европейските правила за малолетни и непълнолетни правонарушители, подлежащи на санкции и мерки“*⁷ са издадени от Съвета на Европа през 2008 г. като Препоръка.

В Част първа са посочени основните принципи, които са разработени въз основа на съществуващата практика на ЕСПЧ и други европейски и международни стандарти като Конвенцията на ООН за правата на детето.

1. *Минималната възраст за налагане на санкции или мерки*, в резултат на извършването на престъпление, не трябва да бъде твърде ниска и се определя със закон (чл. 4); С оглед на тази насока към адресатите на Препоръката в чл. 21.1 е определено, че „непълнолетен правонарушител“ означава лице на възраст под 18 години. За долна граница на непълнолетното в други документи на Съвета на Европа е посочено, че тя следва да не е по-ниска от 14 години;

2. *Санкциите или мерките, които могат да бъдат наложени на непълнолетните*, както и начинът на прилагането им, следва се определят от закона и с оглед предотвратяването на повторно извършване на престъпление (чл. 2);

3. *Санкциите и мерките се налагат от съд* или ако са наложени от друго законово признат орган, те следва да подлежат на незабавен съдебен контрол. Те трябва да са определени и наложени за минималния необходим период (чл. 3). Правото на производство пред съд, създаден в съответствие със закона, е една основите процесуални гаранции за справедлив съдебен процес съгласно чл. 6, пар. 1 от ЕКПЧ. Тази гаранция е изключително необходима за непълнолетните, които с оглед на ниската си възраст са значително по-уязвими от навършилите пълнолетие;

4. *Налагането на санкции или мерки трябва да се основава на най-добрите интереси на непълнолетните* правонарушители, да са ограничени от тежестта на извършените престъпления (принцип на пропорционалност), като се вземе предвид тяхната възраст, физическо и психично здраве, развитие, капацитет и лични обстоятелства (принцип на индивидуализация), които се констатира, когато е необходимо, чрез психологически, психични или социални доклади (чл. 5);

5. С цел да се адаптира прилагането на санкции и мерки към конкретните обстоятелства на всеки отделен случай, органите, които отговарят за изпълнението, трябва да разполагат с достатъчна степен на свобода на действие, без това да доведе до тежко неравностойно третиране (чл. 6);

6. Санкции или мерки трябва да бъдат прилагани без неоправдано забавяне и само до съответната степен и за необходимия период (принцип на минимална интервенция (чл. 9). Принципът на минималната интервенция включва следните елементи: избягване на пенитенциарните заведения поради противоречивия ефект, който имат върху социалното развитие и склонността към престъпления у непълнолетните; прилагане на алтернативни мерки на обществено въздействие; отказ от наказателно преследване, когато това е възможно; декриминализация на по-леките престъпления, извършени от непълнолетни; престъплени-

⁷ Council of Europe, The Committee of Ministers (2008), Recommendation CM/Rec (2008) 2011 on European Rules for Minors and Juvenile Offenders Subject to Sanctions and Measures, 5 November 2008.

ята, извършени от непълнолетни, да не бъдат разглеждани по общия наказателен ред, а от специализирани съдилища и т.н.⁸;

7. *Лишаването от свобода на непълнолетни лица трябва да бъде крайна мярка и да бъде наложена и реализирана за възможно най-кратък срок. Трябва да бъдат предприети специални усилия, за да се избегне предварителното задържане (чл. 10);*

8. *Всяка правосъдна система, разглеждаща делата на непълнолетни, следва да гарантира тяхното ефективно участие в производството във връзка както с налагането, така и с прилагането на санкции или мерки. Непълнолетните не следва да имат по-малко права и правни гаранции, отколкото предвидените за пълнолетни правонарушители съгласно общите правила на наказателния процес (чл. 13);*

9. *Всяка правосъдна система, работеща с непълнолетни, следва да взема предвид правата и задълженията на родителите и настойниците и доколкото е възможно, да ги включва в производството и изпълнението на санкциите или мерките, освен ако това не е в най-добрия интерес на непълнолетния (чл. 14);*

10. *Медиацията или други възстановителни мерки трябва да бъдат насърчавани на всички етапи от работата с непълнолетни (чл. 12). Предложението към държавите членки за използване на медиацията при работата им с непълнолетни е много важен момент от тази Препоръка. Медиацията, най-общо казано, представлява диалог основно между пострадалия и извършителя и би била много добра възможност за непълнолетния извършител за неучастие в класическия наказателен процес, който може да не прояви очаквания ефект. Споменаването на медиацията, както и други възстановителни мерки, насочва и към института на възстановителното правосъдие като алтернативен способ за решаване на наказателни дела. Моделът на възстановителното правосъдие е базиран на радикално различно разбиране на концепцията на престъплението, отношението между непълнолетния извършител, пострадалия, обществото и държавата. Този модел цели отклоняване на извършителя от традиционния наказателен процес и замяна на санкциите лишаване от свобода с други, които в по-голяма степен могат да гарантират възстановяване.⁹*

За приложението на принципите от държавите членки на Съвета на Европа, посочени в Част първа от Препоръката, с оглед ЕКПЧ, както и на практиката на ЕСПЧ, е необходимо да бъде поставен специален акцент върху гаранциите за справедлив съдебен процес, приложими конкретно спрямо непълнолетните. Ненавършилите пълнолетие лица, които са обвинени в извършване на престъпление, имат право на справедлив съдебен процес и се ползват със същите гаранции като останалите извършители.¹⁰ Гаранциите за справедлив съдебен процес се съдържат в чл. 6, ал. 1 от ЕКПЧ, като е важно да се посочи, че те кореспондират с голяма част от основните принципи от Част първа на Препоръката. В цитираната разпоредба на ЕКПЧ са включени следните гаранции: правото на справедливо и публично гледане на делото; правото на гледане на делото в разумен срок и от независим и безпристрастен съд и правото на процес пред съд, създаден в съответствие със закона. В този смисъл следва да се посочат и процесуалните гаранции за справедлив съдебен процес, които не са включени в чл. 6, ал. 1 от ЕКПЧ, но са разработени от практиката на ЕСПЧ, а именно: принцип на равни процесуални възможности и на състезателност в производството; правото на достъп до адвокат; принцип на ефективно участие; право на присъствие при разглеждане на делото.

⁸ Чанкова, Д. (2011). *Възстановително правосъдие – сравнителноправен анализ*. София: Авангард Прима, 18.

⁹ Пак там, 19–20.

¹⁰ Съвет на Европа, ЕСПЧ (2017). *Наръчник по европейско право в областта на правата на детето*. Страсбург, Франция, 225.

В Част втора, „Обществени санкции и мерки“, е разгледана правната рамка за налагане на санкции и мерки на непълнолетни, която е необходимо да се съдържа в законодателствата на държавите членки.

В чл. 23.1 е регламентирано, че във всички етапи на наказателното производство следва да бъдат предвидени възможности за налагане на различни обществени санкции и мерки с оглед на етапа на развитие на непълнолетните. Приоритетно следва да се използват санкции и мерки, които могат да имат възпитателно въздействие върху непълнолетните (чл. 23.2).

С оглед на предложената правна рамка, съгласно *Препоръка CM/Rec (2008) 2011 относно европейските правила за малолетни и непълнолетни правонарушители, подлежащи на санкции и мерки*, е необходимо да се имат предвид установените европейските стандарти за налагането на мерки за принуда. Почти всички мерки за принуда се свързват с ограничаване на основните права и свободи лицата и са обект на защита от ЕКПЧ, Всеобщата декларация за защита правата на човека и Международния пакт за граждански и политически права.¹¹ С оглед на тези международни актове, както и на практиката на ЕСПЧ са формулирани условия, наричани европейски стандарти, за мерките на принуда на всички лица, не само на непълнолетните, а именно: *Законоустановеност на налаганата мярка за процесуална принуда; Пропорционалност на принудата – да е съразмерна на преследваната цел; Правото на достъп до съд на лицето, по отношение на което е наложена мярката на процесуална принуда.*¹²

По-нататък в Препоръката в **Раздел Г.1** са записани условията за изпълнение, както и последиците от неизпълнение на санкциите и мерките. Непълнолетните следва да бъдат информирани по начин и на език, който разбират, за това как ще се реализира обществената санкция или мярка, наложена върху тях, и относно техните права и задължения по отношение на нейното прилагане (чл. 33.1). Правото на информираност се съдържа и в разпоредбата на чл. 6, ал. 3, „б.а“ и „б.б“ от ЕКПЧ – да бъде незабавно информирано за характера на обвинението срещу него на разбираем език и да има достатъчно време и възможности за подготовка на своята защита.

В Част трета „Лишаване от свобода“ са създадени специални разпоредби, които препоръчват на държавите членки лишаването от свобода да се налага единствено с оглед на целите, посочени в закона, по начин, който не нарушава правата и достойнството на непълнолетния (чл. 49.1). Във всички случаи в съответните правни системи следва да съществува възможност за предсрочно освобождаване на непълнолетни от лишаване от свобода (чл. 49.2).

В следващите раздели подробно е разгледано лишаването от свобода като: цялостен подход (Д1), институционна структура (Д2), настаняване и приемане (Д3 и Д4) и др.

Приложението на тези насоки, относно лишаването от свобода, също е свързано с разпоредбите на ЕКПЧ и практиката на ЕСПЧ. Лишаването от свобода е предвидено в чл. 5 от ЕКПЧ, съгласно който всеки има право на свобода. Според правото на Съвета на Европа мярката задържане представлява изключение, което следва да е предвидено в националното законодателство и да не се налага произволно.¹³ Налагането на мярката задържане на непълнолетен следва да е на основание на една от хипотезите на чл. 5, ал. 1 ЕКПЧ: а) лишаване от свобода по силата на постановление от компетентен съд присъда; в) задържане под стража; г) задържане с цел упражняване на образователен надзор. В тези случаи, ко-

¹¹ Чинова, М. (2013). *Досъдебното производство по НПК. Теория и практика*. София: Сиела, 234.

¹² Пак там, 236.

¹³ Съвет на Европа, ЕСПЧ, (2017). *Наръчник по европейско право в областта на правата на детето*. Страсбург, Франция, 236.

гато са задържани непълнолетни, в практиката на ЕСПЧ е оформено задължение към държавните органи да отчитат особено внимателно възрастта на непълнолетния, когато вземат решение за задържане под стража, което следва да се налага само като крайна мярка, за най-краткия възможен срок.¹⁴ Това означава, че компетентните органи следва да обмислят алтернативни мерки на задържането под стража.¹⁵ Също така държавните органи следва да полагат особена грижа, за да организират съдебния процес с участието на непълнолетни във възможно най-кратък срок.¹⁶

IV. Заключение

В заключение може да се каже, че независимо че тези международни правни актове на Съвета на Европа не са задължителни, те имат изключително важно значение за наказателноправния режим на непълнолетните. В тях са включени общи принципи и насоки, формирани от практиката на ЕСПЧ, за наказателното правосъдие по отношение на ненавършилите пълнолетие лица, които следва да се прилагат винаги, когато са по-благоприятни за висшия интерес на непълнолетния.¹⁷

Непълнолетните правонарушители се ползват със същите права и гаранции, както и пълнолетните, но поради ниската си възраст са особено уязвими и се нуждаят от допълнителна защита. Именно поради това Съветът на Европа е разработил специфични изисквания с цел да се гарантират техните права.

Библиография

Бузов, В. (1965). *Вменяемост и невменяемост според българското социалистическо право*. София: Наука и изкуство.

Владимиров, Р., Ю. Ковачева (2004). *Правен режим на малолетни и непълнолетни правонарушители*. Варна: Издателство на ТУ.

Гиргинов, А. (2001). *Наказателноотговорни лица*. София: Софи-Р.

Матеева, Ю. (2008). *Правен режим на непълнолетните правонарушители*. София: Сиела.

Ненов, Ив. (1992). *Наказателно право. Обща част*. София: Софи-Р.

Станков, Б. (2008). *Малолетни, непълнолетни, противообществени прояви, престъпления, отговорност*. Варна: ВСУ „Черноризец Храбър“.

Стойнов, Ал. (2019). *Наказателно право. Обща част*. София: Сиела.

Хинова, Т. (1971). *Престъпността и противообществените прояви на непълнолетните*. София: Издателство на БАН.

Чанкова, Д. (2011). *Възстановително правосъдие – сравнителноправен анализ*. София: Авангард Прима.

Чинова, М. (2013). *Досъдебното производство по НПК. Теория и практика*. София: Сиела.

¹⁴ ЕСПЧ, решение от 12 януари 2012 г. по дело *Kornejkova срещу Украйна*, т. 43–44; ЕСПЧ, решение от 10 януари 2006 г. по дело *Selcuk срещу Турция*, т. 63; ЕСПЧ, решение от 13 ноември 2012 г. по дело *J.M. срещу Дания*, т. 108.

¹⁵ ЕСПЧ, решение от 9 юли 2013 г. по дело *Kuptsov и Kuptsova срещу Русия*, т. 91.

¹⁶ ЕСПЧ, решение от 3 март 2011 г. по дело *Kornejkova срещу Украйна*, т. 43–44.

¹⁷ Council of Europe, The Committee of Ministers (2010), Guidelines for Child-friendly Justice, 17 November 2010.

INTERNATIONAL LEGAL ACTS OF THE COUNCIL OF EUROPE RELATING TO THE CRIMINAL LAW REGIME OF JUVENILES

Krasimira Ipokratova¹⁸

Abstract: The article examines the international legal acts of the Council of Europe, such as: “Guidelines for Child-Friendly Justice”, Resolution 2010 (2014) on Child-Friendly Justice: From Rhetoric to Reality, Recommendation SM/Rec (2008) 2011,

on the European rules for juvenile and minor offenders subject to sanctions and measures.

Keywords: criminal law regime of juveniles, guidelines for juveniles’ justice, juveniles, international acts of the Council of Europe, child-friendly justice

¹⁸ Ph.D. student, Faculty of Law, Plovdiv University “Paisii Hilendarski”, e-mail: krasiipokratova@gmail.com.